

ЮВІЛЕЇ

«ПРЕБЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ, КРАЇНО ДИВ»

Це рядки вірша Ю. Боршоша-Кум'ятського «Земля моя». Звертаючись до рідної Верховини, поет писав:

*Тож моя осанна
– тільки вам, Карпати!*

*Преблагословенна
будь, країно див,
Де мені судилось
жити і вмирати,
Де страждав немало,
але все ж – любив.*

8 липня 2015 року виповнилося 110 років з дня народження Ю. Боршоша-Кум'ятського. Він побачив світ у мальовничому селі Великі Ком'яти, що на березі річки Боржави. Назва рідного села стала частиною його прибраного прізвища.

Ю. Боршошу-Кум'ятському довелося жити при різних режимах. Пережив окупацію краю Австро-Угорщиною, буржуазною Чехословаччиною, фашистською Угорщиною. Нелегкою була доля митця після визволення і возз'єднання Закарпаття з Україною, коли радянська влада переслідувала за буржуазний націоналізм.

Ю. Боршош-Кум'ятський прийшов у літературу в середині двадцятих років. Перші твори написав під впливом народної пісні. Окрім народної пісні, у його мистецькому зростанні значну роль відіграли твори Т.Шевченка, І.Франка, Лесі Українки, О.Олеса. В окремих його поезіях можна помітити навіть наслідування їх творчості. Цих письменників він вважав своїми учителями.

Із особливим захопленням згадував Ю. Боршош-Кум'ятський і П.Тичину. «Не знаю я, якими путівцями через круті Карпатські перевали, через кордони й заборони прийшла у наш край та й оселилася в ньому збірка віршів Павла Тичини «Сонячні кларнети». Але в 1925 році вона потрапила до моїх рук, і вже я з нею не розлучався: читав удома, в школі, під час прогулянки і дивувався, дивувався... Такої тонкої поетичної музики я раніше не чув. І як то людина може так малювати словом! Я навіть мелодії складав до його віршів... Непомітно «Сонячні кларнети» стали моїм поетичним «букварем» поруч з творами Шевченка... Тичина пробудив у мені дух творчості («Не забути»).

Ю. Боршош-Кум'ятський широко зізнавався, що його перші вірші «наскрізь пронизані тичинівським струменем і якщо вони були не досить самостійними, все одно я досі радий, що моїм літературним учителем був такий дужий і життєствердний поет».

Із закарпатських письменників на Ю. Боршоша-Кум'ятського найбільший вплив мав В. Гренджа-Донський.

Перша збірка віршів поета «Весняні квіти» побачила світ у 1928 році, за нею з'явилися «З мого краю» (1929), «Країна див» (1934), «В Карпатах світає» (1935), «З наказу роду» (1938), «Кров кличе» (1938).

Ранні твори Ю. Боршоша-Кум'ятського, за спостереженням С. Крижанівського, «не раз виглядали ідилією, адже він любив свій край, гори і долини, ріки і потоки, своїх бідних, знедолених, але добрих, лагідних людей, їх дітей. Чом не ідилія, коли не лише тепер, а й тоді визнавалося, що це один з найкращих куточків у Європі, що ті ґруні та доли, бурхливі ріки Боржава, Ріка, Теремля, Уж, що течуть до Тиси, гордовиті Карпати – то виключна краса і почуття, що може надихнути на найкращі пісні».

Збірку «Весняні квіти» склали твори про рідний край, його чарівну природу і народну пісню. Їх образний світ, ритмомелодика мають фольклорну основу. Виразно зазвучали у «Весняних квітах» соціальні мотиви. У багатьох віршах збірки поет послуговується такими ключовими образами, які мають яскраве соціальне забарвлення: сумна пісня горя, річка сумно ллється, зажурене серце. Майже у кожному вірші Ю. Боршош-Кум'ятський використовує епітет сумний.

Сильніше зазвучали соціальні мотиви в другій збірці поета «З мого краю». Автора не радує весняна краса карпатської природи, бо навколо горе і злидні.

*Ой що мені з того,
Що сонце сміється,
Коли серце в грудях
Ридаючи б'ється –
писав у вірші «Ой що мені з того».*

Народне лихоліття в ліриці Ю. Боршоша-Кум'ятського постає в традиційних образах зойків, мук, плачу, ридання, сліз, журби, голоду, нужденних похилених хат, ридаючого вітру, зів'ялої краси, цвинтарів, скривавленого серця, похиленої калини, мук, опухлих рук, ланцюгів, ярма, чорних круків, закутого орла.

Поет зізнався, що йому важко дібрати слова, здатні передавати настрій знедолених людей:

*Ні, пером не можна описати,
Як страждає у нужді народ.*

Мотиви збірки «З мого краю» розкривають назви віршів «Ти не плач», «Ой ридують брати мої», «А на селі журба і сум», «Ридає вітер». Мінорну тональність віршів посилюють символи страждань і смерті, чорна і червоні барви: чорні круки, червоні рани, червона роса. Трагічний настрій поглиблює запах крові та оксиморонний образ реготу мук.

Драматизм світовідчуття автора передають ліричні звертання до Бога: «Отче наш розп'ятий, дай хліба, здійми з нас кайдани, спаси наш край від неволі». Однак Ю. Боршош-Кум'ятський не обмежувався наріканнями на злу долю. Поет відчував, що в його серці з'являється гнів, він почав писати гнівні протести проти голоду, злиднів і безправ'я, закликати до бою, не шукати щастя «у чужій країні». Попереджав лютих ворогів, що серця нужденних рабів «закипіли кров'ю».

У збірці «Країна див» Ю. Боршош-Кум'ятський поглиблює соціальні мотиви, вдало використовуючи антитезу багатство – нужда. Соціальні мотиви посідають провідне місце у збірках Ю. Боршоша-Кум'ятського «В Карпатах світає», «З наказу роду», «Кров кличе. Змальовуючи горе народу на поневолений Верховині, поет не впадає у відчай. Вірить, що народ розірве кайдани, перестане бути рабом, не схилить «чоло своє», а буде боротися «З мечем до загину».

Великі надії на визволення Ю. Боршош-Кум'ятський покладав на молодь. Другому з'їздові молоді, який відбувся 1 липня 1934 року в Мукачеві, поет присвятив вірш «Маніфестація». У ньому вдало передав оптимістичний настрій патріотично налаштованих краян, об'єднаних ідеєю визволення з-під гніту окупантів:

*Під їхніми ногами
Гуде каміння,
Стогне мур*

.....
*Тремтить
Кров у грудях
Юнацьких*

.....
Дух палкий горе змете.

Короткі фрази, карбований ритм. Здається, чуєш упевнену ходу завзятих юнаків, які крокують з бойовими гаслами вулицями міста.

Ю. Боршош-Кум'ятський вважав, що в умовах боротьби за волю важливу роль має відіграти поезія, бойова, мобілізуюча:

*Нам не треба плаксивих пісень,
Рвіть із ліри розпачливі струни.
«Дужі плечі у сина Карпат».*

Ідеалом Ю. Боршоша-Кум'ятського була національна держава. Думка про неї надихає молоде покоління на боротьбу. Її романтичний настрій, віра в результативність боротьби втілена в карбо-

ваних рядках, кожен із яких випромінює енергію і завзяття:

*Ми – суворе, грізне покоління,
Ми із смертю стаємо в танок.*

.....
*Ми – лавина кремезних тіл, зброї,
Ми – творці і руїна держав*

.....
*Ми здолаєм! Нам скориться світ!
«Ми йдемо»*

Чітке карбоване слово, оптимістичний настрій, піднесений тон – все це ріднить таку лірику Ю. Боршоша-Кум'ятського з поезією празької школи. У вірші «Вже скоро» автор передає романтичну напругу визвольної боротьби:

*Вже скоро вдарять у ворожій груді
Могутні вкраїнські полки,
Уп'ються кров'ю суворії люди,
Немов голодні вовки.*

Вибухову поетичну енергію створюють дієслово вдарять, уп'ються. Усім тим, хто хоче в жорстоку добу боротьби за майбутнє України взяти на себе тягар випробувань, Ю. Боршош-Кум'ятський радить не боятися дощів і грому («Сильні, охочі і молоді»), мобілізувати гнів, полюбити залізо, бо «З заліза і крові твориться «новий світ» («Ні, нема»), вірити, що «Україна», «стократ обдурена», розп'ята, з арканом на шиї, неодмінно засяє в славі («Україна»). Такі мотиви бунту і пророцтва були характерними для «пражан».

У збірці «В Карпатах світає» Ю. Боршош-Кум'ятський поетизував красу Гуцульщини, яку любив і добре знав. У його творах часто з'являються рахівські красиви («Рахів у неділю», «В Рахові», «Село Росішка»). Поет захоплювався не лише природою Карпат, але й поетичними душами гуцулів, які зберегли давні звичаї і вірування, дотримуються обрядів предків. Неповторна колоритна краса карпатської природи сформувала в гуцулів тонке відчуття краси. Гуцули від природи художники, вони «вміють відобразити своє просте, цікаве життя в своїй роботі. Дівчата вміють покласти на полотно всі фарби гір, лісів, річок – вміють відобразити в них свою ніжну душу, в мережки втілити свою силу й уміння. Поет запитує: «Хто налив у душу цим людям таке високе чуття краси? Звідки вони беруть тисячі різноманітних узорів, в яких школах вони цього вчилися, звідки такі пишні кожухи, сорочки, череси...», де взято орнаменти й такі рясні барви?» І відповідає: «З візерунків вечірніх зірок, із запашних гірських полонин, де мільярди квітів розцвітають, із кришталевих джерел криниць і дзвінких струмочків, що співаючи збігають із дерев, з яскраво-малинових осінніх кленів, димчато-сірих зі срібними прожилками берізок, з темно-зелених, золотих буків, строго зелених ялин...» («Чудові люди»).

Природа обдарувала гуцулів мудрістю і вродою. «Вони стрункі, як зелені сосни в лісі, кольорами пишні, як осінь у горах, недоступні, як хащі, усміхнені, немов сонце в полонині, а меткі, як

струмені, і красиві-красиві, як весна в горах» («Чудові люди»). Карпатські гори навчили гуцулів «рости і не гнутись, а вгору тягнутись» («Народжує зірку моя Верховина»).

Карпатські гори завжди були для Ю. Боршоша-Кум'ятського предметом здивування і джерелом натхнення. Поет любив їх незрадливою любов'ю, любив у різні пори року і дня.

Майже в кожному етюді, пейзажній замальовці Ю. Боршоша-Кум'ятського присутні сонце, вітер і вода, з якими пов'язане широке коло асоціацій. Він поетично відтворює їх, по-язичницьки одухотворює. Сонце для Ю. Боршоша-Кум'ятського – жива істота, живе за людськими законами. Прокинувшись вранці, дитинно мружить очі, купається в срібній Тисі, посміхається, вирушає в мандри» («Де ти, сонце, ночувало?» Вечері втомлене сонце схиляє своє чоло на гори і ховається в темноті («Малюнок»), паде у сосновий ліс («Ватра»). Йде спати в зелену Чорногору, йому співають колискову діброви. Воно майже завжди веселе, грайливе, дзвінкоголосе («Сади»). Без сонця годі уявляти собі життя, воно присутнє в ранкових, денних і вечірніх пейзажах («Сонце»).

Символом волі, неспокою і стихії у ліриці Ю. Боршоша-Кум'ятського є вітер, який вносить у життя рух, динаміку. Вітер у творах поета – веселий, грайливий, бешкетний, легкодумний («Мое дитинство»). Він заграє з ліщиною, обриває ніжні квіти («Ой ліщинко»), насміхається з калини, зі свистом зриває з неї намисто («Осіньна пожежа»), задуває хмарами сонце («Пожерли хмари»). Як легкий олень мчить із дикого бору, весело шугаючи в горах («Малюнок»). Він може бути буйним, іскристим і жорстоким. Найжорстокішими є грудневі вітри батько-буревій і мати-завірюха та їх діти.

У Ю. Боршоша-Кум'ятського вітер – символ відваги, рішучості і оптимізму. У ньому живе жага бурі, гніву, вогонь пристрасті і перемоги над важкими хмарами. Він може бути доброзичливим і трудолюбивим, співчуває заробітчанами («Говоріть мені, гори»). Чутливий до краси, музично обдарований, стоголосий, співає («Доля дарабаша»), грає на електричних дротах і срібних струнах («Дружба»). Вітри у Ю. Боршоша-Кум'ятського мають різну музичну спеціалізацію в залежності від місця проживання. Говерлянський виграє троїсту музику на тонкострунній лірі. Молодий вітерець з Іван-гори гуде у мідні труби і товсті баси. Вітер на Чорногорі «перебирає пальцями на гранітних цимбалах». Легкокрилий вітерець на Близниціх шукає пісню на струнах старої бандури.

Як і люди, вітер здатний на глибокі інтимні почуття, обнімає калину, «у багрянні щічки цілує».

Художню модель світу Ю. Боршоша-Кум'ятського неможливо уявити собі без води – потоків, струмків, річок, що символізують рух, плинність життя і душевний неспокій. У міфології вода – пасивна матерія жіночої статі, з якої виникає життя. У Ю. Боршоша-Кум'ятського вона не-

спокійна, динамічна, як і саме життя, і є предметом радості, захоплення, казки і дива. Поет милується шумом струмочка в літній вечір («Струмочок»), захоплюється його вільнолюбством, неспокоїністю і наполегливістю. Безупинно біжить босоногий струмок до своєї мети на клич долини («Струмочок»).

Під час буревію струмочок закипає хвилями, рве береги, жбурляє навкруги піною, звивається у злові, наче тигриця зв'язана («Поезія зелені»). Як і в живих істот, у кожного потічка, струмка, річки – свій характер.

Ю. Боршош-Кум'ятський захоплюється бунтівливим духом Тиси, нескореною силою Терєблї («Терєбля»). Вода у його творах має голос. Покорена Терєбля співає, гримуче котяться срібні хвилі потічка Балтацури. Тиса, коли тануть сніги, сповнюється бунтівливим духом, реве, стогне, виходить із берегів.

Бунтівливі і горді Карпатські ріки співпрацюють із плотогонями. Ю. Боршош-Кум'ятський цікаво озвучує водоспад, передаючи вольове напруження, внутрішній стан плотогонів, драматизм боротьби з водною стихією. Романтична праця плотогонів постає у його творах у усій красі і величі. Як художник-імпресіоніст він передає миттєві враження, емоційний і психологічний стан плотогонів.

До щему в серці поет любив ріку свого дитинства Боржаву. До неї звертався як до найдорожчого друга: «На своїх піщаних берегах ти пестиш і ніжиш моїх односельчан. Даруєш їм прохолоду під час літньої спеки... Люблю тебе, річко мого дитинства» («Боржава»).

Світобудова Ю. Боршоша-Кум'ятського вражає багатством барв і звуків. Він цікаво естетизує вечірню і ранкову природу Карпат. Вечір у його творах забарвлений здебільшого у синій колір. Він художник, малює небо зорями. Молоденький вечір, як бешкетлива дитина, стрибає через гори, ловить вітер, а відчувши втому, повертається додому, пригортається до маминих грудей. Говерла бере теплий вечір на плечі, стелить йому ліжко м'яким мохом, і він засинає («Вечір у Карпатах»).

Символом пробудження життя і розквіту сил є ранок. У ранкових пейзажах Ю. Боршоша-Кум'ятського домінує почуття радісної зворушеності і сподівання.

Образи поета барвисті, візуально-пластичні і динамічні. Прикметні з цього погляду ліричні етюди «У Карпатах світає» і «Світанок». Темна нічка мовчки збирає свої речі і непомітно відходить з гір. Ніжний струмочок світанка «пробився через зубчасті гребені Карпат, вибіг на вершину гори, зробив кілька кроків, прокинулися стрункі ялини...»

Шелеснув явір, пробудилась іва, а в ліску пташки почали свою першу пісню... Не минуло й хвилини, і широкими перевалами увіллалося в Карпати світанка».

Ці високі і світлі миті народження ранку поет творить, персоніфікуючи природу. Дійовими особами «Світанку» є ліс, що торжествує в зелених спалахах весни, бруньки дерев, що «п'ють ласкаве, благородне проміння», сонце, до якого тягнуться з росяних трав лісові дзвіночки, голубі проліски.

Ранковий пейзаж озвучують поетичні перебори сопілки, інтимний дзоркіт сріблястого дзвіночка, щебетання птахів. Світанковий етюд «Карпати – дивосвіт» творять звукові і запахові враження: мелодійні струмочки, зведений пташиний хор, шум зелених ялиць, що «співають величні кантати природи», солодкий запах трав, аромат віковичних сосен, п'янкі пахощі глиці і ранкового повітря.

Вражає своїм розмаїттям і красою квітковий світ Ю. Боршоша-Кум'ятського. У квітковому морі поета сині дзвоники, білі проліски, фіалки, лілеї, барвінки, звабливі волошки, палаючі, як сонячний жар, жоржини, чаруючі око айстри, оранжева півонія, сніжно-білі цинторії, огненні красолі, пахучі ромашки, конвалії, червоні півники, запашні резеди, віола, незабудки. Вони веселяться, сміються, співають. Доповнює квіткове багатство буйнотрав'я: запашна конюшина, медунка, королевиця, повитиця, пишний копитняк. Ліричний герой Ю. Боршоша-Кум'ятського губиться серед буяння кольорів і пахощів.

Квіти живуть людським життям. Вони прагнуть спілкування, дружби, турботи, тепла, уваги, любові. Кожній рослині властиві почуття гідності, гордості. Скромна фіалка «синіми очима журливо дивиться...», ніби зазиває до себе, ваблячи лагідністю, скромністю й загадковістю. Я зрозумів її німе благання-прохання і нахилився ближче до неї, порозгортав високу траву, яка застеляла її світ-сон, шкідливого будяка пересилив у лопушину, і сонце-ласка засіяло на білду фіалочку». Червоний мак притулився до сніжно-білої цинторії, медунка-чаклунка вже охмеліла від поцілунків синього дзвіночка, вона трішки й горда, бо вперше в житті розцвіла, вперше розкрила свою буйну красу, вабить до себе духмяними пахощами пишного копитняка.

Читаючи триптих Ю. Боршоша-Кум'ятського «Поезія зелені», відчуваєш вражаючу здатність поета злитися з природою, розчинитися в ній, передати найвищі миті життя, відтворити закони біосу, однакові для рослин і людей. Він вважав, що природу треба читати серцем і любов'ю, «бо тільки велика любов до природи поведе до розуміння її таємничого світу».

У природі, як і в людському суспільстві, кожен шукає місця під сонцем. Кожна рослинка відстоює себе, рветься в блакить, до світла, бореться за виживання. Щоб вижити, повитиця «придушує гвоздику, омела висисає соки з дикої груші, росичка пожирає комашку...», берізка добиває волошку».

У цьому зеленому морі, щільно наповненому живими істотами, життя сповнене гострими конфліктами і трагедіями: орел роздирає зайця, рись

скубе пташеня, ропуха ловить цвіркуна, мухомор добиває муху, хрущі ведуть жорстоку борню з дубками, берізками, яворами.

Усе, що діється в природі, Ю. Боршош-Кум'ятський представляє в захоплюючих сюжетах і яскравих образах. Є в його баченні природи щось від сприйняття дитини з її буйною фантазією, у якій переплелася уявне і реальне. Антропоморфічна стилістика втілюється в розгорнуті метафори і метафоричні картини. Починається буря, насторожується усе живе, вітер розриває на шмаття тишу, накидається на крони дерев, привалюючи їх до землі. Раптом вискакують з-за діброви чорні хмари, чіпляються кістями в стовбури і каміння, в усе, що стоїть на дорозі. Сердитий струмок закипів хвилями, водою бив і рвав гнівно береги.

Так могли сприймати природу наші предки, які в кожній рослині бачили живу істоту, що живе людським життям. Казковий рослинний світ викликає в душі поета захоплені радісний трепет. Метафоричний діалог людина – природа відбувається на основі взаємної активності.

Життя гуцулів не можна уявити собі без легенд, обрядів, вірувань, дійовими особами яких є пристрітень, танцівник, перилуб-зілля, відвертень, чистень, дев'ятисил-безсилий. Вони займають важливе місце в поетичному міфосвіті Карпатської природи Ю. Боршоша-Кум'ятського.

Ю. Боршош-Кум'ятський чи не найбільше з поетів краю наділений вродженою музичністю. Він уміє слухати і чути природу. У його концертному залі природи беруть участь різні птахи і комахи: солов'ї-свистуни, срібні пліски, спритні іволги, рухливі малинівки, крикливі чижі, чорноріві дрозди, клетотливі орли, дзвінкоголосі жайворонки, берегові ластівки, деркачі, перепілки, бджілки, джмелі, коники. Сповнена музикою карпатська природа в ліриці поета розспівана, розсміяна, дзвінкоголоса. Співає день, зелені діброви, сад («Сад»), співають прозорі струмені, збігаючи у Тису, співає Тиса, весну розспівує зозулине ку-ку, співає Теремля, ліс. Співають квіти, купаючись у перлах-росах, співає дуб, зловісно співають дужі габи у Тиси.

Пісня природи у ліриці Ю. Боршоша-Кум'ятського найчастіше дзвінка. Окрім дзвінкоголосся стрічаємо шепіт, шелест, гудіння, скрегіт. Ніжний вітер шепоче казку сузір'ям. Шепоче трава, вітерець, струмок, шепочуть явори і клени. У багатоголосому хорі природи звучать голоси Боржави і Тиси.

Настрій радості поет іноді передає дієсловами грає і сміється. Грають стоголосі струмки («Весна»), сміються навесні звори, скрипки і цимбали («Сад»). Окрім них, поетичний світ озвучують трембіта, сопілка, пищалочка, ліра, арфа, бубен. Найчастіше звучить у творах поета трембіта. Вона – музичний символ Гуцульщини. У трембіту грає Менчул («Реквієм для себе»), з нею йде в полонину літо. Душа трембіти чиста, мов струмочок, вона

звеселяє горян у хвилини радості і в лиху годину («Гембіта»). У тяжкі часи підносив верховинець зажурену трембіту до високого сонця, його безгolosі страждання оберталися в болючу пісню. Трембіта «плакала, але то не був безсилий плач, то був плач – поклик». Верховинець кликав долю, що десь заблудилася, «журливим голосом трембіти».

Настрій бунтарства, протесту, невдоволення Ю. Боршош-Кум'ятського передає через грім і скрегіт. Скрекоче ринь, гримлять весняні ріки. Настрій тривоги, болю, страждання передають ридання, стогін, плач, голосіння, зойк. Голосять зрубани дерева («Ліс рубають»), стогне люта Тиса, ридають гори за дарабашем, що згинув у холодних водах Тиси.

Виразником душевних, емоційних і психологічних станів у ліриці Ю. Боршош-Кум'ятського є колір, який, як і звук, активізує сприйняття. Як і інші художники-імпресіоністи, він вдало фіксує миттєві кольорові ефекти, передає мінливість відтінків кольорів, а отже – динаміку. Його засоби образної кольористики – багаті і щедрі. Символіка кольорів хоч і закорінена в народну традицію, вражає оригінальністю, свіжістю бачення. Свій колір має кожна пора року і дня.

У поетичній кольористичі Ю. Боршош-Кум'ятського домінують яскраві барви: червоний, багряний, вогнений, полум'яний, малиновий, оранжевий, рожевий, камінно-червоний, племінний, рубіновий, жовтий, золотий, срібний, зелений, синій. Червона калина, дуб, клен восени, липневий вечір («Вмирає день, мов ніжна мрія»). Пломінний, мов душа, небокрай («Дружині Оленці»). «Золотим пожаром» підпалює осінь явори. Восени золота роса капає зі скошеної трави. Срібними бачить поет роси, хвилі Ужа, хмари, Тису, хвилі потічка, едельвейс. Срібний колір у віршах Ю. Боршош-Кум'ятського має звук. Срібний сміх дитини, срібна пісня жайворонка.

Зелений колір символізує проростання, життєву енергію, радість і надію. Зелені гай, дуби, кров зрубаних дерев. Це традиційні епітети на означення кольору, індивідуально-авторські – строго зелені ялини, зелено-солодкий трунок карпатської природи, смарагдова вода Боржави.

Захоплення карпатським світом передають і запахові враження. У Ю. Боршош-Кум'ятського пахнуть запашні квіти, долини, Карпати, груші, сливи, чебрець, живиця, отава, дівочі коси. Запах поет часто передає порівнянням. Пахнуть холодом сонячні гори, повітря пахне запахом грому, пахне медом яблуневий сад.

На означення дотикових вражень Ю. Боршош-Кум'ятський послуговується епітетами теплий, ніжний, м'який, шовковий. Шовкові долини. Говєрла теплому вечорові «м'яким мохом ліжко простеляє».

Тонкого ліризму, емоційності, тремкого радісного чару надають ліриці Ю. Боршош-Кум'ятського пестливі форми типу сопілочка яво-

рова, зозуленька сивенька, листячко-золото, берізка, літечко, вітрик, поточок, хмарка.

Поетична модель світу Ю. Боршош-Кум'ятського представлена усіма порами року, які відповідають періодам людського життя. Весна-красуня з сонячною короною і пишним станом приносить радість. Вона озвучена громами, грозами, стоголосими струмками, розспівана пташиними голосами, шумом буйних трав, піснями вітрів, шепотом яворів і кленів. У довоєнній ліриці поета вона нерідко символізувала жадану волю.

У літніх пейзажах Ю. Боршош-Кум'ятського панує здебільшого оптимістичний настрій. Вони барвисті, музичні, освітлені сонцем. Літо рясне, дзвінке, вирає на трембіті, його zesеляють солов'їні трелі і срібні роси («Літо», «Літо в горах»). Удинамічноють літні пейзажі шум, шепіт, шелест і політ.

Усе живе закохане в літо. За літом плаче калина («Чому плачеш, калино?»). Прощання з літом викликає у Ю. Боршош-Кум'ятського елегійний настрій, який посилюють образи обірваного листа, шаленокрилих літ, що полетіли у сиві тумани і уже ніколи не повернуться («Літо відлетіло»).

Ю. Боршош-Кум'ятський – поет осені, що ріднить його з художником Й. Бокшасем. У більшості осінніх пейзажів автора домінує радісно-ідилічний настрій, його створюють відповідні барви і звуки. У багатьох осінніх пейзажах поет послуговується лексемами горить, палахкотить, сіяє, цвіте. «Калина горить у пожарі» («Хто краще змалює Карпати»), палають жоржини. Кольорова структура осені включає здебільшого червоний, золотий, багряний, жовтий і бронзові барви. Восени калина влітає червоний вінок («Осінь»), горять жовтим пожаром діброви («Гуцульська осінь»). Осінь бризкає берізку «чистим-чистим вогнистим карміном», рум'янить берези («Багряний етюд»).

Ю. Боршош-Кум'ятський сприймає природу синестезійно. Осінь у поета – музикант, вона гомінива, співуча, грає на сопілці («Рідна земле, рідний світе»), шелестить ніжним баритоном («Літо відлетіло»). Її озвучує бунтарне гудіння струмка, музика зів'ялого злотодзвонного листа («Осінь пожежа»). Осінь озвучують винограона, спів лісу, дзвін холоду («Співуча долина»).

В осінні акварелі поет влітає інтимні елементи. Зажурена калина тужить за вітром, «Всю красу зберегла юнаку / Але вітер під місячним світлом / Цілував берізку гомінку» («Осінь акварелі»).

Не завжди осінь викликає почуття радості. Це пора згасання. Гаснуть у віршах Ю. Боршош-Кум'ятського троянди, «в'януть тужливі квіти», плачуть жоржини, сивіють коси берізок, плачуть діброви, журяться за літом чорнобривці («Осінь вітер»).

Осінь викликає асоціації з осінньою порою у людському житті, вона змушує пережити плинність часу, навіює зажуру:

*Я чую з Менчулом: життя осені,
Літа опадають, як листя із віт –
Не знаю, чи сонце на той рік загреє
На мій зосенілий задуманий світ.
«Осінь».*

Осінні пейзажі Ю. Боршоша-Кум'ятського 60 – 70-х років пройняті настроєм проминальності життя. У них спресований затамований біль за молодими літами. Проминальність життя людини, що відтінює нескінченність і безсмертя буття, озивається світлими печальними віршами з голосу серця

*Мій зелений клене
І червоній клене –
Побратиме клене,
Не згасай для мене.*

Осінь – то вершина в людському житті, з якої добре видно минуле і те, що доведеться пережити. Це свята пора сповіді, викликаної усвідомленням відходу з життя. Невідворотну думку про кінченість життя посилюють емоційні печальні звертання:

*Не відходь же, осене стобарвна,
Не лети у журавлину даль.
Мабуть, я любив тебе не марно,
Якщо в серці – сонячна печаль.
«Любов до осені».*

Образ сонячної печалі вдало синтезує сугестивний ліризм і щемливу мінорну емоційність. У Ю. Боршоша-Кум'ятського не було екзистенційного страху перед неминучістю відходу за межу життя, страху перед небуттям. Тимчасовість земного

життя – провідний мотив ліричних рефлексій поета останніх літ.

Плинність часу асоціюється в ліриці Ю. Боршоша-Кум'ятського з прощальним журавлиним ключем, журавлиною далечиною, які передають драматизм конечності людського існування.

У 70-х роках у творчому доробку Ю. Боршоша-Кум'ятського з'являються вірші-присвяти, вірші-роздуми, вірші-напутнення. Поет ніколи не переоцінював себе, усвідомлював, що в творчості немає меж для вдосконалення. Втішав себе думкою:

*... якщо від мене та залишиться
Кілька слів, то я помер не весь...
Прийде час, і мій вітрець утишиється,
Насінину висіявши десь.
«Роздум».*

Печальний настрій у творах Ю. Боршоша-Кум'ятського злагіднює величний світ Карпатської природи, краса життя і мистецтва.

По смерті поета побачили світ вибране «Червона калина» (1980), збірка релігійних творів «Христос у Карпатах» (1995), призабутих віршів «До срібних сивин» (2004). До сторіччя з дня народження поета вийшло найновіше видання «З наказу роду» (2005).

Талановита поезія Ю. Боршоша-Кум'ятського – значне досягнення української літератури, це поетична історія і філософія складної, драматичної доби, в яку довелося жити і працювати автору. Вона цікавий матеріал для роздумів про долю митця і нашої преблагословенної країни див.

*Надія Ференц,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури ДВНЗ «УжНУ»*

Одержано 25.06.2015 р.